

Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, 1935-03-12, iš Kauno - į Tilžę

Mielas Juozapai, / Nerašiau Tau, kol pasimatysiu su Adolpu, nes nieko pats nežinojau.

Mielas Juozapai,

Nerašiau Tau [1], kol pasimatysiu su Adolpu [2], nes nieko pats nežinojau [3]. Šiandie buvau pas jį. Atrodo taip pat, kaip ir seniau. Ūpas jo taip pat geras, geresnis negu mūsų. Jokio jaudinimosi nematyti [4], skundžiasi tiktai, kad teismas buvo šališkas [5]. Atrodo, su 8 m. jis visiškai sutiktų. Prokuroro kalba esanti buvusi labai džentelmeniška [6], jis ja esąs visiškai patenkintas. Žinoma, apeliacinis skundas bus [7]. Dėl jo jau susitarta, Beliackinas [8] ir tenai turi ginti už tą patį atlyginimą. Naujų išlaidų nebus. Apeliacinis sprendimas gali įvykti tiktai rudenį [9], – iki jo kalėjimo režimas nepasikeis. „Sunkiųjų darbų“ kalėjimas yra daugiau juridinis terminas, jis liečia daugiau teisių suvaržymą, negu pačius darbus. Pradėjus bausmę vykinti pirmuosius 3 mėn. neprileidžia lankytojų ir neduoda pašalinio maisto. Po trijų mėnesių – vėl galima lankyti ir maisto duoti. Darbo visiems nuteistiems neužtenka, – darbas duodamas individualiai. Voldemaras [10], sakysime, „biblioteką tvarko“, – turi savo rašomą mašinėlę ir visokius daiktus rašo. Adolpas jau dabar projektuoja, kaip be pinigų būtų galima kalėjimas pastatyti, – mat, šiomet vėl išbraukė lėšas kalėjimo statybai. Braižo braižinius, gamina projektus, – čia gal jis ir turi perspektyvų. Yra daug pagrindo laukti, kad Apeliaciniuose rūmuose bausmė bus sumažinta bent iki 8 metų. Dėl to 64 § teisininkai, patys teisėjai, nėra vienos nuomonės [11]. Geriausia to bus ir pasiekta. Dėl persiskyrimo teisės [12] – nežinau, kaip ten yra įstatymuose. Bet jie susituokė katalikų bažnyčioje, o čia persiskyrimo nėra. Kazim. [13] buvo pasiuntęs Ragaišienę [14] pas Tatjaną [15]. Tatjana esą rengiasi važiuoti į Paragvajų, bent žinias apie tai renka. Aš Tatjanos nebuvau sutikęs ir pas ją eiti aš negaliu. Apie ją ir su Adolpu nieko nekalbėjau. Ką aš galiu kalbėti, jeigu jis neužsimena! Tatjana keikia tik Aniolą, kad šis byla nesirūpina [16], o apie mus nieko nesako, – matyti, žino, kad rūpinamės. Adolpas savo padėty jau apsiprato, Pyragiui [17] net protekciją padarė, – kad šis gautų geresnes kalėjimo sąlygas. Kai pamatau jo gerą ūpą, – ir man ramiau pasidaro, mažiau besinervinu. Faktinai mes jam dabar nieko negalime padėti, bet jis nieko ir neprašo. Kalbėjome daugiau apie politikos reikalus.

Labų dienų tau ir p. Bronei [18] nuo mūsų visų [19].

Boles [20]

Kovo 12 d. [1r] // [1v] //

KOMENTARAI

[1] Juozapas Sruoga (1886-1957) - vyriausias Balio Sruogos brolis. Teisininkas, diplomatas, Užsienio reikalų ministerijos tarnautojas. 1934-1940 m. Lietuvos konsulas Tilžėje.

[2] Adolfas Sruoga (1887-1941) - buvęs Pašto valdybos direktorius, nuo 1933 m. spalio 14 d. Kauno sunkiųjų darbų kalėjimo kalinys, nuteistas dėl nelegalaus „bėgim“ pašto ženklais - jų klastojimo, sukietimo ir platinimo.

[3] Juozapas Sruoga prieš kelerus dienas buvo parašęs laišką broliui Raliui Sruogai.

„Mielas Boleslauri, Adolpo byloje teismo sprendima užgiedau per radio. Jeigu nei tau, nei Kazimierui nieko neparašiau, tai nereikia, kad iš visai nesigedomsu jo reikalu. Neparadaus dėl to, kad sunku sugausyti mintis: ką rašyti, ką manyti, ką daryti?... Prasiškalimas yra pasibjaurėtinas ir skandalingai gėdingas. Turbūt maža žmonių Lietuvoje, kurie nebūtų ko nors girėdę apie tą bylą iš laikraščių ar per radio ir nebūtų pasipiktinę. Bylos eigą sekiau iš visų čia gaunamų laikraščių, bet visgi kai kurių bylos aplinkybių nesuprantu. Jeigu tiesa, kad Adolpas ir paskutiniame žodyje kalbų neprisipažino, tai turėjo jo jis pats patikimai - lojusiai (nors ir be liudiniukų) išaiškinti, kaipgi galėjo įvykti tos malversacijos. Jeigu net tokio paaiškinimo jis negali ar nenagalojo pateikti, tai kokis gi prasme leisti įėjusius advokatus, mokinėti ir erzinti teisma bei visuomenę? Juog tuomet daug protingiau prisipažinti, kame yra kaltas, ir pareikšus apgailestavimą prašyti malonės. - Visgi galia, kad mes nepasirūpinom iš anksto kaltinamojo akto! Aš buvau Adolpui apie tai užsiminę, bet jis tą nuakalėjo, kad bėk vien tik nepamatuoti niekai surašyti! Klausimas, ar verta leisti įėjusius advokatus samdyti, kad teismo sprendimas kasuotų? Ar ne geriau, sulaukus antros bylos užbaigimo, paduoti malonės prašymą. Žinoma, iš laikraščių sunku gauti tikrą išpaigtį. - Ar buvai tu teismo? Ar buvo Kazimieras? Ar buvo Tatjana su vaikais? Ar matėsi su Adolpu po teismo? Ar nebuvai suėjęs su Tatjana? Ką ji mano? Ką darys? Kad Lietuvos viešoji nuomonė yra pakaiti įerzinta Adolpo byla, tai matyti iš reportažų „Lietuvos žiniose“ ir net „Liet. aide“. - Kartais atrodo, kad ten yra ir asmeniškos neapykantos! Juog galima atskirti rimtą pasmerkimą ir pasibjaurėjimą šlykščiais darbais, nuo kokio tai pakto pasigėrėjimo!

Einant rusų įstatymais seniau, būdavo, kad už įvairius prasidėjusius priteistos bausmės nebūdavo sudedamos (t. y. metų ar mėnesių skaičiai), bet nuteistais turėdavo atlikti bausmę už smarkiausių nusikaltimų. Taigi man truputį nesuprantama, kodėl Adolpo byloj galutinai pabauda yra ne 8 metai, o 15. - Baisu pagaboti ir sunku įsivaizduoti. Bet Adolpas ne mažas vaikait! Žinojo, ką darė; turėjo sumatyti ir eventualius paeisus savo patalėjimą. - Paprastai teismas veikt tikimamet zenkria prokuroro reikalaujamos pabaudos! Čia rugi padaryta Adolpui išimtis! Žinoma, nieko kito nesieka, kaip skatinti su įkykima tikrovėje. - Dug baidina pamatyti, kad jis būtų nekalbėti taip smarkiai nuostat ir neturėti galimybės įrodyti savo nekaltybę. - Kaip ten nebūtų, man atrodo, kad mūsų, kaipo brolių, rūpesnis turi būti Adolpui visgi kuo galime ir kaip galime padėti, nes juog ir Vyriausybė, ir visa, galima sakyti, Lietuvos visuomenė ji jau pasmerkė ir nubaudė. Jeigu mes nepadėsime - tai kas gi bepadės? Juog jis visgi dar gyvas žmogus ir, nežinant į jo pasibjaurėtiną nusistėjimą, - jis gali suprasti - padaryta beiešioti kvailystė - ir gali pasifaintyti. Asmenikai Adolpui, tiesa, gal ir nedaug galima padėti. Čia jau automatiniai veiks nepermadadajami įstatymų nustatli. Sunkiųjų darbų kalėjimas - juog tai einant senais rusų įstatymai „katovų“. - Kiek atsimenu, nuabaustęj katogon nustatdavo visų teisčių: jų įmonės guldavo skritis. Ar tie nustatdai dabar nepakeitė? Kai mane buvo nutiesę išremiti į Sibirį, aš tuomet buvau geras susipažinęs ir su kategorinėmis padėtimis. Man labai nerūsti gauti nuostatas dabar veikiančių įstatymų dėl nuteistųjų sunkiųjų darbų kalėjimam. Kur jie laikom? Kaune ar kur kitur? Kokį jų gyvenimo režimą? Kokį darbų jie privalo dirbti? Ar galima jiems paduoti iš laisvės maistą - ar pinigais ir kio? Ar gauna jie ką nors skaityti: knygas, laikraščius? Ką Adolpas mano apie savo šeimyną? Būdiu tau labai dėkingas, jeigu tu mane painformuotum visais tais klausimais. -

Lauksiu iš Tavo žinių. -
Rudyk. Brone ir aš siunčiame jaus visiems mūsų geriausioms linkėjimus.
Mano susirūpinimą dėl Adolpo likimo pranešk ir Kazimieriui.

Brolis Juozapas

Tilžė, 1935 III 2* (Juozapo Sruogos laiškas Raliui Sruogai, iš Tilžės - į Kauną, 1935-03-02, [rankraštinė], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 854, l. 1r-v, 2r-v).

[4] Adolfas Sruoga suklastotų pašto ženklų nepasidomo savo turtoje spaustuveje „Žiedas“, nors tuo kaltintas:

„Mano įstiknimu, suklastotieji ženklai buvo spausdinami paštos Sruogos turimoje spaustuvelyje: dėl to, kad toje spaustuvelyje buvo rasta perforavimo mašinėlė, ir perforavimo skyliųkų storumas ir tankumas atitiko ahi pašto ženklų laidas“ (Bernardas Galius, *Pašto ženklų byla*, 2r. Idem, in: Nusikalčiai „rie Smetonos“. Rezonansinių tarpukario Lietuvos bendžiųjų bylą studija, Vilnius: Addis, 2008, p. 50).

Fakultetatai spausdinti kitose. Kauno apygardos teismo tyrėjų sąmoningi neišaiškintose spaustuvelyje, kurios savininkas ir teisėsaugos bendradarbis buvo Adolfo Sruogos kompanionas spaustuvininkas Joselis Margolinas. Jis anonimiškai pranešė Valstybės kontrolieriams apie slaptą spausdinamus ir platinamus Lietuvos pašto ženklus - išdavė musikalitimo bendrį. Neusutariau, kad „jūranai ženklais yra klasiotinė“ (Idem, in: *Ibid.*, p. 54). Adolfas Sruoga galėjo išsiskirti, todėl buvo rimtas, neįsipažinęs ir nepaaiškavo. Priešingai, save gindamas, prisarė nemažai biurokratių, bei lojusiai pagrįstų reišų (pasiaiskinimų, prašymų, skundų) Teismui. Adolfas Sruoga tikėjosi būti išvėsintas. Tačiau to neserėjo jo patys pareigūnai, kurie pirmiausia siekė pridengti pranešėją. Todėl pasinaudojo dalininko Adomo Varno, pašto ženklų eksperto, autoritetu ir jo padaryta eksperte, kurios užgintų nuteistajam nepavyko. Joselis Margolinas, praėjus teismo procesui, bijodamas Adolfo Sruogos keršto, pabėgo iš Lietuvos į Palestiją (Idem, in: *Ibid.*, p. 54).

[5] 1935 m. vasario 26 d. Kauno apygardos teismas pripažino Adolfą Sruogą kaltu dėl pašto ženklų padirbinėjimo, neteisėto prekiaavimo jais, pasisavinant už juos gautus pinigus, ir valstybinių oficialių dokumentų klastojimo, todėl nuteisė Pašto valdybos direktorių 15 metų:

„Prokuroras palaiko kaltinimą ir pralo teismo kaltinam [jaun]i Adolfui Sruogai iš B [audžiamoj] st[atuto] 578 str.[ajpsio] 1 ir 2 d.[alies] skirti 8 metus sunk[ųjų] darbų kalėjimo, iš B. st. 434 str. 3 d. šėderius metus graso kalėjimo [graso kalėjimas - specialii griežtojo režimo įstaiga, dažniausiai skiriama kaip alternatyva tremčiais arba sūkiesiems musikalitams] ir iš B. st. 667 str. 1 d. už reišų klaidinga žinotai numeracijai, kadangi tie reišai nebuvo labai svarbūs, skirti du metu graso kalėjimo ir emanat B. st. 60-64 str. ir prietaisus Sruogai 65 str. didžiausia bausmė 8 m. sunk. darbų kalėjimo (iš B. st. 578 str.) prateisti ir skirti Sruogui už visus nusikaltimus 15 metų sunkiųjų darbų kalėjimo. Sruoga ne vienu būdu nesima palyginti savo sąjoms, ne Teismo darbu, bet atskirai įgaisi ir vertia kaip nekaltam žmogui [Valstybines kontrolier vyr. rezervinai] Tomkui. Neprisižadindamas kaltu Sruoga surkina ir kitų kaltinamųjų padėti ir šauk strejų reikis Sruogui padidinti bausmę“ [įrašyta mano, - NN] (prokuroro išvada žr. Kauno apygardos teismo *baužiamojį bylą*, in: *LCVA*, f. 478, ap. 4, b. 8194, l. 430v, 431r).

[6] „Šeštąją Sruogos ir kitų bylos svarstymo dieną, šeštadienį, 10 val. prokuroras [Juozas] Brazinskas pradėjo kaltinamąją kalbą, kuri užtruko lygiai 2 valandas:

- Kai 1933 m. spaudoje pasirodė pirmosios žinios apie aferą pašto ženklais, visoje Lietuvoje sukilo pasipiktinimo audra. Visuomenė piktnisio, kad dideli valdininkai ilgus metus apgaudinėjo valstybės iždą, ergo visuomenė, pritarijanti net iki 3 milijonų litų nuostolių. Pasipiktinimas buvo tuo labiau didelis, kad Lietuvą, kaip ir kitas valstybes, spaudžia ekonominė krizė. Kada vyriausybė deda pastangas rasti būdą tai krizei sušvelninti, šiu kaili smegenis valstybės pridirbo tokų didelių nuostolių. Aferos atgavys nesiriboję Lietuvos sienomis. Užsieniuose, kur priprasta prie daug didesnio masto aferų ir kriminalinių skandalų, sukėlė sensaciją, kad išleisti falsifikuoti vertybės ženklai, neleistų apyvartoti, bet laikyti uždaryti sandėlyje. Tai bene pirmas pasauhyje atsitikimas. Štai prieš teismą sėdi aukštas valdininkas, greta jo valdiniai. Svetimam, visos valstybės turtui pasisavinti jie naudojo nepaprastas priemones. Savo piktam darbiui pasikvietė tūkton mokslą, dalį ir techniką.

Kaip buvo nusikalsta? Prokuroras smulkmeniškai apžvelgia nusikaltimą nuo to laiko, kaip Sruoga pasiėmė saugoti pašto ženklų sandėlį. Visą laiką, sako prokuroras, buvo griežta pašto ženklų kontrolė tiek juos spausdinant, tiek atiduodant į sandėlį, išskiriant vieną momentą. Beronto laikais, kada Raseiniai, būdami atskirti nuo kitų Lietuvos vietų, turėjo išleisti savo apakrūčiui pašto ženklus. Ženklaai, apie kuriuos visą laiką kalbama šioje byloje, po 3 ir 5 litus, spausdinti 1923 metais, juos priėmė pats Sruoga ir pasirašė priėmimo akte. Daugiau tų ženklų nebuvo spausdinta. Taigi be jo žinios daugiau tų ženklų negalėjo paplisti, nes sandėlio raktai buvo tik pas jį. Sandėlį jis saugojo kaip įventovę. Tarnautojai stebėjosi, kad direktorius, turėdamas tiek daug kitų darbų, pats tvarko sandėlį net ir tada, kai Sruoga buvo paskirtas padėjuoti iul. [Johanan] Šilų, sandėlio ir šiam neperdavė.

Kai prasidėjo nelegalus pašto ženklų platinimas, tikrų žinių byloje nėra. Bet daugelio liudytojų parodymu nustatyta, kad jau 1920 m. pradėta platinti Klaipėdoje. Tais pat metais Sruoga kviopėsi suklastotais raštais į vidaus reikalų ministeriją, išriūpindamas Vokietijos ženklų prekybininkui Arnoldui Ebeliui vizą įvažiuoti į Lietuvą. Ebelį Sruoga vadina neva rėngovu, kuris pašto kurams pristato mokesio priemones. Dels, tai neįrodė, jis pašto vadybui nėra sunkio pritaręs, grėdžiausia jis Sruogai yra pritaręs nelegaliu pašto ženklų transportui.

Prokuroras plačiai išvardina, kas, kur ir kada nelegaliai pardavinėjo pašto ženklus. 1932 metais prasidėjo masinis nelegalus pašto ženklų pardavinėjimas, ypač išplėtė 1933 metais. Vis daugiau žmonių įstraukia į tą nelegalų darbą. Priinama išvados, kad visur nelegaliai platinti ženklai buvo gauti iš Sruogos. O kai kurie filatelistai gaudavo ženklų net paties Sruogos kabinete. Tik buvo prigręsta apie tai niekam nesakyti. Artimi Sruogai bičiuliai, Ebelis ir dr. Willy, turėjo daug įvairių Lietuvos pašto ženklų, iš Sruogos pašto ženklai Ebeliui į Vokietiją buvo gabunami ne po keliolika ar kelis šimtus, bet dėlėmis. Vadinasi, Sruoga jų turėjo didelius išteklius. Tikrieji mūsų pašto ženklai dideliais kiekiais pasiekė užsienius ir iš ten grįždavo aplinkiniiais keliais. Čia juos pardavinėjo žemiau nominalinės kainos.

Tai aferai kelių užkirsti daugiausia pasidarbuvo revizorius [Kostas] Puplys, konstatavęs, kad sandėlyje tikrų ženklų trūksta už 2. 860. 500 litų. Kilo įtarimas, iš kur tiek daug sandėlyje yra ženklų po 3 ir 5 litus, kurie spausdinti tik vieną kartą. Tą patį vakar patvirtino ir buhalterijos ekspertai, dėl kurių parodymų jokios abejonės nekėlė nė teismasis Sruoga. Valstybės iždai padaryta tokiai sumai nuostolių. Nėra abejonės, kad Sruogos „nuopelnas“. Jis vertėsi įvairiais būdais, kurie, kaip matėme iš liudytojų parodymų, nebuvo peitingi, tačiau dėl to Sruoga nesigundino. Pas jį rasta brangi ženklų kolekcija, kuri žinovų vertinama apie 1 milijoną litų. Aišku, kad už ženklus Sruoga nėra mokėjęs nė vieno lito. Sruoga pasisakė neturį jokių turto. Tikrai turto ir nematome. Bet statosi namas, o kiti savo turtus laiko užsieniuose, juos paverčia į įvairias brangenybes. Už šį nusikaltimą prokuroras Sruogai reikalauja iki 8 metų sunkių darbų kalėjimo baussmės.

Antros atmainos ženklų pagaminimas ir sandėlio patekimas be Sruogos žinios nebuvo galimas, ypač kad tie ženklai nebuvo išleisti apyvartoti. Netikrieji ženklai greičiausia gaminti Vokietijoje. Greičiausia su jų gaminiu ir pristatymu susijusios ir nuolatinės Ebelio kelionės į Kauną pas Sruogą. Kitų komercinių reikalų Ebelis su Sruoga neturėjo. Netikrieji ženklai kitam tikslui negalėjo būti spausdinami, nes juos leidžiant apyvartoti būtų aferą greitai išklusi. Už šį nusikaltimą prokuroras Sruogai reikalauja baussmės iki 6 metų graso kalėjimo.

Trečias Sruogos nusikaltimas, prokuroro žodžiais, tai dokumentų falsifikavimas ir klaidojimas išriūpinant Ebeliui vizas. Už tą nusikaltimą reikalauja 2 metų sunkių darbų kalėjimo. Už visus gi tris nusikaltimus iš sudėties prokuroras Sruogai reikalauja 15 metų sunkių darbų kalėjimo baussmės, nes teisišiamis, sako prokuroras, turėjo didelį pasitikėjimą, apdovanotas ordinais, naudojo padėtį piktan, ne vienu žodžiu, ne vienu mostu neprisipažinęs kaltu.

Aučiūni, kuris pasidavė Sruogos įtakai ir vertė piktan darban savo valdinius, kurio kaltė įrodyta, prokuroras reikalauja 6 metų sunkių darbų kalėjimo. Vasiliauskuui ir Jurksaičiui po 3 metus sunkių darbų kalėjimo, Šimonskui, kuris padarė žymiai mažesniį nusikaltimą ir kuris laiku prisipažino, apgailestavo ir net dalmi prisidėjo prie kitų nusikaltimo išaiškinimo, prokuroras reikalauja 1 metus paprasto kalėjimo“ ([Be autoriaus], „Prokuroro Brazinsko kalba“, in: Lietuvos aidas, Kaunas, 1935-02-25, Nr. 46, p. 10).

[8] Simonas Belackinas (1874-1944) - teisininkas, 1935 m. advokatas Kaune. Jis kartu su kitu garsiu teisininku Girsu Rutenbergu (1901-1941) Pašto ženklų byloje gynė Adolfą Sruogą.

„Toliau kalbėjo teisiamaio Sruogos gynėjas advok. Belackinas, kuris ilgąje, pilnoje jamoro kalboje išvedžiojo, kad Sruogai neaą galima taikyti baudmę ir sudėtis, kokios reikalauja prokuroras. Sruoga pats buvęs kitų įkajoje, o ne kitas laukęs savo įkajoje, o ne kitas laukęs savo įkajoje, nes buvęs signo bido žmogus. Pagal įstatymus nė vienas valdininkas neprivalo, nors viršininkai ir reikalauja, daryti nusikaltimą, todėl už kitų veiksmus Sruogos nėra galima kaltinti. Dėl ženklų spausdinimo Belackinas teigia, kad pas [Joanę] Margoliną nebuvęs idealus spausdinimas ir prielaidžia, kad ten galėjo būti įvairių nesusipratimų. Sruoga buvęs užimtas darbais, visais pasitūlojęs, tai ir sandėlyje galėjo be jo linios kas nors tą nesusipratimą padaryti. Gynėjas prieidžia, kad sandėlyje trūko ženklų tik už 40. 000 litų. Priskaito Sruogai nuopelnų ir pralo ji išiešinti. Po to dar kalbėjo antras Sruogos gynėjas adv. Rutenbergas“ (Iš autoriaus). „Prokuroro Brazinsko kalba“, in: Lietuvos aidas, Kaunas, 1935-02-25, Nr. 46, p. 10).

Adolfo Sruogos advokatas Simonas Belackinas, gynęs kaltinamąjį, teigė, kad pastarasis padarė vieną, o ne kelis nusikaltimus: advokatas „pareiškė, kad čia yra tik vienas nusikaltamas darbas ir jo skaldyti negalima, gi raštų klastavimo visai jokio nėra. Civilinis ieškinyis irgi yra nepamatuotas, nes nėra jokių nuostolų padaryta, galbūt tik markučių pagaminimo kaina, bet tai nespakižuota ir nepateikia. Apkaltnas yra neprodytas, daug yra spragų, neišaiškintų dalykų ir todėl laukia iš Teismo viską įvertinus objektyvaus sprendimo“ (Simono Belackino pasisakymą žr. *KATBB*, in: *LCVA*, f. 478, ap. 4, b. 8194.1.430v, 431r).

Advokatas Girsas Rutenbergas, gynęs Adolfą Sruogą, „palaikė apeliacijos skundą ir prašė apvarstyti visus jame iškeltus neaiškumus ir prielataravimus ekspertizoj bei sprendime ir, radus reikala, pakartoti ekspertizą“ („Apeliacinių rūmų protokolas“, Kaunas, 1935-10-17-18, [rankraštis], in: *KATBB*, p. 580).

„Prokuroras Brazinskas dėl gynėjų kalbų padarė pastabas. Pirmausia, kad Sruoga turi nuopelnų, prokuroras neabejoja, bet ką besikuriant Lietuvos paštamis jis padaręs viena ranka, tai vėliau sunaikino antra ranka, nusikraudamas visus paštus ir valstybės išda. Vienas gynėjų buvo suminėjęs, kad Sruoga rėmė spaudą, pridedamas spaudos bendrovėms. Prokuroras yra nuomonės, kad Sruoga dėjosi į tas bendroves tik manydamas pasipelnyti, o kai pamatė, kad jos duoda nuostolius, pasitraukė, leido joms bankrutuoti. Argumentuotai atėmė ir kitus gynėjų pareiškimus. [...]“

Sruoga ilgėsimas pasiaikšimne teigia, kad visą laiką su valstybes kontrole buvę geri santykiai, tik atėjus revizitori Tomkui, dėl pastarojo griežto tono, kilę menki nesusipratimai. Teisiamasis sako, kad jis pats dėjęs pastangų pagelbėti išaiškinti netikrųjų ženklų kilimą. Toliau pareiškia nemažą priekaidą (valstybes pasamdytam pašto ženklų ekspertui [Adomui] Varnei, abejojdamas, ar ekspertas kartais neapirkęs [teigdamas, kad suklastoti pašto ženklai spausdinami paties Sruogos spaustuvėje „Ziedas“]). Turėjęs grafikos ekspertizai būti pakviesta daugiau asmenų, kaip buvo padaryta su buhalterijos ekspertiza. Dar kartą pareiškė, kad jis jokių turtų neturįs. „Jei jų turėčiau, sako Sruoga, tai šandien čia nesėdėčiau“ „Neigiamas kalbė, pralo teisyje teisingumo“ (Iš autoriaus). „Prokuroro Brazinsko kalba“, in: Lietuvos aidas, Kaunas, 1935-02-25, Nr. 46, p. 10).

[9] Apeliaciniai rūmai 1935-10-17-18 teismo sprendimo Adolfo Sruogos atžidųjų nepakėitė, tik papildė turto konfikavimo baudme, kurios vėliau atsistatya (Bernardas Gallius, „Pašto ženklų byla“, in: Bernardas Gallius, Nusikaltimai „prie Smetonos“. Rezonansinių tarpkariu Lietuvos baudžiamųjų bylų studija, Vilnius: Aidai, 2008, p. 40).

[10] Augustinas Voldemaras (1883-1942) - istorikas. 1926-12-1929 09 ministras pirmininkas, 1928-1929 m. dar ir karo ir drašto apsaugos ministras.

Ministras pirmininkas Augustinas Voldemaras dėl nesutarimų su prezidentu Antanu Smetona iš Vyrtausybes atleistas:

„Tarp dviejų vyrų brenė konfliktas: Voldemaras norėjo, kad Smetona tik prezidentautų, būtų tautos vienybės simbolis, o faktiškai į valstybės valdymą nesikištų. Vyrtausybes galvo siekė, kad A. Smetona simboliškai prezidentautų, o realią valdiją turėtų jis pats, labai simpatizuojęs Italijos fašizmui. 1927 m. kovai su opozicija buvo įkurta legali pusiau sukarinta organizacija – Lietuvos tautinė apsauga „Geležinis vilkas“, kurios vyr. vadas buvo A. Voldemaras. Stojant į „Geležinį vilką“ reikėjo bučiuoti suomišką durklį ir prisiekti besąlygiškai klausyti vado. Už prisaikos sulaužymą grėsė mirtis. Buvo leista „vilkiukų“ būrius kurti net gimnazijose. A. Voldemaras tapo labai populiarus tarp Lietuvos karninkijos bei jaunimo ir pradėjo vis labiau nesiskaityti su A. Smetona“ (Algis Bitautas, *Atminties karai*, Vilnius: Alma littera, 2026, p. 81-82).

„Į tokį A. Voldemaro elgesį A. Smetona negalėjo ramiai reaguoti. 1929 m. rugsėjį prezidentas pašalino A. Voldemarą iš valdžios, o naujuoju ministru pirmininku buvo paskirtas A. Smetonos svainis J. Tūbelis. Nors A. Voldemarui buvo pasiūlyta likti vyrtausybeje kaip užsienio reikalų ministrui, ambicingasis politikas su tokiu siūlymu nesutiko ir pasitraukė.

Nusaltinas nuo valdžios A. Voldemaras ir jo šalininkai, vadinaimeji voldemarininkai (buvę „vilka“), įvairiais būdais mėgino atgausti prarastas pozicijas, tačiau jiems nepavyko. 1930 m. liepos 24 d., „kaip pavojingas visuomenės tvarkai ir rimčiai asmuo“ jis buvo iškraustytas iš buo Lietuvos banko pastate ir išstremtas į Platelius, iš pradžių apgyvendintas klebonijoje, o vėliau – gražiajame grafų Szualelių dvare, kur Saugomo policija klausėsi jo telefono pokalbių ir skaitė visą korespondenciją. Vėliau (iki 1934 m. birželio) policijos prižiūrimas gyveno Zarasuose pas pusbroį Lietuvos banko direktorių, taip pat Augustiną Voldemarą. [...]“

1934 m. birželio 7-8 d. įvyko generolo leitenanto Petro Kubiliūno (1894-1946) vadovaujamas pučas, kuriam nugalėjus buvo ketinama A. Voldemarą grąžinti į ministro pirmininko pareigas. Planui nepavykus A. Voldemaras buvo nuteistas 12 metų sunkiųjų darbų kalėjime. Kalintas, 1938 m. amnestuotas, išstremtas į Pranciją (Idem, in: *Ibid.*, p. 85).

[11] Lietuvos baudžiamojo statuto septyniosios skirties „Apie aplinkybes, kurios didina atsakomybę“ 64 straipsnio (paragrafo) turinys:

„64. Padaręs ligi paskelbtą sprendimą, rezoliuciją arba kaltumo nutarimą dar arba daugiau tolygia darbu dėl to, kad yra pajunkęs nusikaltimai elgtis, arba dėl to, kad šiais darbais vertėsi, jei įstatyme už tokius darbus nėra nustatyta tam tikros baudmės, yra baudžiamas iš sudėties taisyklių, nustatytų 60-63 straipsniuose“ (*Baudžimosis statusas*: su papildymais, sudarė Konstantinas Jablonskis, Kaunas: „Literatūros“ knygyno leidinys, spaustuvė „Menas“, 1930, p. 27, in: <https://biblioteka.ika.lt/data/Statutai/1931-1935/pilni/1931-baudziamasis%20statusas-su%20papildymais-lleidimas-privatus.pdf>).

Adolfas Sruoga kaltintas dėl kelių nusikaltamų veiklų: 1) pašto ženklų klastojimo, tikrųjų ženklų išėmimo, jų įplatinimo ir 2) tyčia pašto ženklų laidose darytų klaidų. Todėl, susnavus abu nusikaltimus, jam skirta maksimali baudmė – 15 metų sunkiųjų darbų kalėjime, nors pagal įstatymą, kuris buvo griežtai apibrėžtas, ji galėjo būti ir trumpesnė – 8 metai (visi broliai Sruogos tikėjosi tokio prokuroro sprendimo).

„2) atiteni laisvę ligi laiko, - paiginti: jei įstatyme yra paskirtas baigiamas ilgiausias laikas, - ligi aukščiausiojo laipsnio tos rūšies baudmės, o jei baigiamasis ilgiausias laikas nepaskirtas, tai: iškaleijimą sunkiajame kalėjime - ligi dvidešimt metų, iškaleijimą graso ir tvirtovės kalėjime - ligi aštuonerių metų [paryškinta. - NM], iškaleijimą paprastame kalėjime ligi dviejų metų, ir arešlą - ligi vieno metų“ (*Baudžimosis statusas*: su papildymais, sudarė Konstantinas Jablonskis, Kaunas: „Literatūros“ knygyno leidinys, spaustuvė „Menas“, 1930, p. 27, in: <https://biblioteka.ika.lt/data/Statutai/1931-1935/pilni/1931-baudziamasis%20statusas-su%20papildymais-lleidimas-privatus.pdf>).

Tarykariu baudžiamasis statusas ne visada tiksliai apibrėždavo vius įmanomus nusikaltamo elgesio atvejus. Tai palikdavo vietos teismų interpretacijai. Teismai tą patį 64 baudžiamojo kodekso straipsnio turinį galėjo suprasti skirtingai, priklausomai nuo to, ar bauminių sudėjimas buvo traktuojamas griežčiau (skaiciuojant visą apimtį), ar liberaliau (iš dalies suduojant baudmes).

[12] Kalbama apie galimas Adolfo Sruogos ir Tatjanao Sruogienės skrybas.

[13] Kazimieras Sruoga (1899-1974) - jauniausias Balio Sruogos brolis. Ekonomistas. 1929-1936 m. Finansų ministerijos paskolų ir ekonominių informacijų skyriaus vedėjas.

[14] Aleksandra Elena Ragaišienė (1896-1953) - gydytoja, Kazimiero Sruogos žmonos draugė.

[15] Tatjana Zavarina Sruogienė (1889-1979) - Adolfo Sruogos žmona.

[16] Tatjana Sruogienė klydo, kad Anišolai Sruogai nerūpėjo brolio Adolfo Sruogos, patekusio į teisėsauogos pareigijų dėmesį, reikalai. Baliai Sruogai jis buvo paradės laiška, kuriuo teiravosi, kaip galėtų padėti broliui:

„Mielas broli Bolesdovai,

Sveikinam su Kalėdų šventėmis ir Naujais metais, linkėdami linksmai praleisti. Labai senai besimatinė, niekuomet pas mums nebesatvažiuoti.

Negaliu nusiraminti delei Adolpo nelaimės, buvau manęs nuvažiuoti, bet Kazimierus nepataria. Sako, kad gali ir neprileisti prie Adolpo. Jūs gal tankiai matotės su Adolpu, kaip jis jaučiasi, kaip sveikata, kas rūpinasi jo reikalais, argi neišeis iki teismų ant parunkos, nejaugi taip labai kaltina, parašiau ir Adolpui, bet nežinau, ar jam galima rašyti ir kas galima, jeigu būtų galima, tai aš parašytum tankiau, vis gal ne taip nuoduoti būtų. Negali užmiršti Adolpo likimo. Kurgi vieną dabar jo žmona, gal prisiejo ir jo būto iškraustyti. Gaila Adolpo, gaila jo vaika, bėda, kad nieko negali aš jam padėti, jeigu iešty ant parunkos, gal aš galėčiau užstatyti žemę? Kaip jis gyvena? Pas mums nieko nauja, tokius pat Kalėdos, tie patys reikalai. Pareišk, laiška laukiau.

Tuo tarpu siunčiu geriausius linkėjimus aš ir žmona.

Jūsų Anišolai“

(Anišolė Sruogos laiškas Baliai Sruogai, iš Baibokų - į Kauną, [iki 1931-12-31], [rankraštis], in: LIT. BR., f. 53, b. 1473, nr. 1, l. 1r-v).

[17] Jonas Pyragius (1901 (ar 1902?-1975) - karo lakūnas, sportininkas. 1932-1934 m. eskadrinės vadas. Už dalyvavimą 1934-06-07 voldemarininkų rengtame nesėkmingame perversme suimtas, pažemintas į eilinius, paleistas į atsargą.

[18] Bronė Jazbutytė-Suogienė (1896-1950) - Balio Sruogos vyriausiojo brolio Juzapo Sruogos žmona.

[19] Linkėjimus Juzapo Sruogos šeimai į Tilių iš Kauno siuntė brolio Balio Sruogos šeima: rašytoja žmona Vanda Daugirdaitė-Sruogienė (1899-1997), 1928-1939 m. Kauno III valstybinės gimnazijos istorijos mokytoja, nuo 1935 m. tos pačios gimnazijos inspektori, ir dešimtmetė dukra Dalia Sruogaite (1925-2015).

[20] Baly Sruoga (1896-1947) - Juzapo Sruogos brolis, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas (dėstė rusų literatūrą, pasaulinio teatro istoriją, vadovavo slavištikos ir teatro seminarams, įteigė akademinę dramos studiją), nuo 1932 m. – profesorius.